

УДК 008/719(477.82):796.5:502+908(477.82)

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА ВОЛИНИ В СТРУКТУРІ КУЛЬТУРНОГО
І ЗЕЛЕНОГО / ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ ТА СТВОРЕННІ
ПРИВАБЛИВОГО ІМІДЖУ РЕГІОНУ**

Дмитренко Алла Адамівна – кандидат історичних наук, доцент,
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк
<https://orcid.org/0000-0001-6125-8628>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpm.vi37.452>
dmytrenko.a@gmail.com

Висвітлюється значення різноманітних об'єктів культурної спадщини Волині (історичних, архітектурних, археологічних, природних та ін.) для розвитку культурного і зеленого / екологічного туризму, їх ролі в підвищенні туристичної привабливості і соціально-економічному розвитку регіону (створення робочих місць, відродження сіл, розвиток сільської інфраструктури). Увага акцентується на малодосліджених об'єктах культурної спадщини, не включених до туристичних маршрутів. Розглядається концепція туристичних «магнітів» Волині з точки зору включеності до них інших цікавих у туристичному плані об'єктів. Наголошується на необхідності вивчення культурної спадщини населених пунктів Волині із залученням до цієї справи широкого кола пошуковців на місцях. Відзначається можливість формування нових туристичних маршрутів.

Ключові слова: культурна спадщина, об'єкти культурної спадщини, пам'ятки, культурний туризм, зелений туризм, екологічний туризм, Волинь.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, що охопили практично всі сторони суспільного життя – це шлях не до нівелювання національної культурної спадщини, а напрям до їх взаємодії, зближення, інтеграції в єдину світову культуру при збереженні культурного розмаїття. Все це потребує не підтасовування під т. зв. американську модель культури, а збереження і розвитку національних культурних надбань, що, насамперед, передбачає вивчення власних досягнень, формування чітких національно-патріотичних установок поваги до національних історичних і культурних здобутків.

Важливу роль у цьому може відіграти дослідження раніше невідомих або маловідомих об'єктів культурної спадщини і включення їх до маршрутів культурного / історико-культурного і зеленого / екологічного туризму. Саме на це спрямовує й Указ «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму», що наголошує на необхідності розробки туристичних програм для різновікових груп населення і промоцію туристичного потенціалу України у світі [12].

Останні дослідження та публікації. До культурної спадщини, відповідно до Закону України, відносимо історичні, археологічні, монументальні, архітектурні, містобудівні, садово-паркові, ландшафтні і об'єкти науки і техніки [5]. Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження культурної спадщини і її роль у соціально-економічному розвитку регіонів й окремих населених пунктів розглянуті у монографічній праці К. Поливач [10]. Перші кроки з вивчення культурної спадщини Волині у другій пол. XIX – початку XX ст. проаналізовані у монографії С. Гаврилюк [3]. Різноманітні об'єкти культурної спадщини Волині висвітлені в численних публікаціях істориків, мистецтвознавців, географів, краєзнавців. У низці досліджень розглядаються проблеми використання об'єктів культурної спадщини (далі – ОКС) у туристичній діяльності. Зокрема, О. Гаталяк простежила туристичний потенціал волинських «історичних населених місць», показала роль туризму в розвитку міського середовища [4]. Для розробки туристичних маршрутів цікавими є висновки Н. Миронюк про те, що багато ОКС розміщені вздовж трьох основних магістралей Волині [8], що є досить зручним для розробки маршрутів. Слід виділити низку досліджень, в яких у якості туристичних об'єктів розглядаються заклади клубного типу і народні промисли: писанкарство, вишивка, деревообробка та ін. [1-2, 6-7, 14], а також простежуються перспективи розвитку туристичної інфраструктури Волинської області [9, 13].

Незважаючи на доволі значний обсяг публікацій з проблем культурної спадщини Волині та їх використання в туризмі, варто виокремити невирішені раніше аспекти проблеми: малодосліджені ОКС, дотепер не включені до туристичних маршрутів; характеристика т. зв. туристичних «магнітів» із точки зору включеності до них інших цікавих у туристичному плані об'єктів.

Мета статті полягає у визначенні місця різноманітних ОКС у системі культурного і зеленого / екологічного туризму та їх ролі в підвищенні туристичної привабливості й соціально-економічному розвитку регіону (працевлаштування, розвиток інфраструктури) особливо сільських населених пунктів.

Виклад матеріалу дослідження. Влітку 2020 р. на Волині презентовано концепцію «туристичних магнітів», де, серед основних туристичних об'єктів-«магнітів», названі історико-культурні заповідники «Старий Луцьк» і «Стародавній Володимир», волинська резиденція Радзивилів Олика, національний природний парк «Прип'ять-Стохід», поліське село Сваловичі і Шацьке поозер'я. Розроблено шість туристичних маршрутів, які можуть бути екскурсіями одного дня або ж кількденними подорожами. Всі вони настільки насичені цікавими об'єктами, що практично чи не кожен із них може стати окремим маршрутом культурного / пізнавального або зеленого / екологічного туризму. Тим більше, що поруч із визначеними «точками» на маршрутах знаходиться ще низка різноманітних об'єктів, історичної, культурної, природної спадщини, що можуть бути цікавими для туристів по різному вмонтованим у цілях подорожі.

Перший маршрут, за задумом розробників, розпочинається у Луцьку і передбачає відвідання зони відпочинку у с. Богущівка, Замкової Вежі у с. Усичі, краєзнавчого музею у смт. Точин, Музею В. Липинського у с. Затурці, монастиря у с. Зимне, Історико-культурного заповідника «Стародавній Володимир», Музею І. Стравінського у с. Устилуг та екопарку «Аміла» у с. Радовичі [11]. Окрім названих об'єктів на цьому маршруті можна познайомитись із загально-зоологічним заказником «Гнідавське болото», де, окрім лучної рослинності, багатий орнітологічний світ, що може стати захопливим об'єктом для «фотомисливців». По дорозі до Володимира-Волинського є зоологічний заказник «Шепель» як база для зеленого туризму. У с. Затурці, окрім музею В. Липинського, варто відвідати костел Святої Трійці. Надзвичайно цікавим туристичним об'єктом може стати с. Кисилін Локачинського р-ну, де «все дихає історією». Село розміщене практично на маршруті № 1, але не увійшло до «туристичних магнітів». У різні історичні періоди тут знаходився замок родини Олізарів, потім аріанська академія – перший навчальний заклад Волині. Збереглися костел кармелітів із фресками, Свято-Михайлівська церква та ін. Є тут і об'єкти, що можуть зацікавити іноземних туристів – залишки польського кладовища і меморіал у пам'ять про вбитих євреїв, що дає підстави для розвитку ностальгійного туризму. Село може стати місцем не культурно-пізнавальних мандрівок, а й територію розвитку зеленого туризму. Так само, як і інші сільські місцевості, включені до першого маршруту, зокрема с. Богущівка, Зимне, Радовичі. В Устилузі, окрім музею відомого композитора І. Стравінського, розміщеного у меморіальному будинку, можна побачити будинок родини Носенків (київського юриста Г. Носенка, батька дружини І. Стравінського), який сьогодні реставрується; стару каплицю і Петропавлівську церкву; городище IX–XII ст. із валами; сучасна митниця стоїть на місці митниці 1908 р.

Другий маршрут також розпочинається у Луцьку, від якого спрямований до заказника у с. Воротнів, далі – до смт. Олика, лісового ресторану «Yavir», сіл Цумань і Грем'яче [11].

Якщо на першому маршруті переважають об'єкти історії та культури, то тут об'єкти історико-культурної і природної спадщини представлені майже порівну. Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Воротнів» часто називають «Маленькою Швейцарією», де розміщено п'ять зарибнених ставків, які вже використовуються для аматорської риболовлі; фруктовий сад посеред лісу; пасіка з будиночком апітерапії; болотисті кринички, одну з яких («Холодну криницю») почистили і облагородили для використання туристами. Воротнів – прекрасне місце для розвитку зеленого / екологічного туризму.

Смт. Олика відоме як волинська столиця Радзивилів, де зберегся комплекс пам'яток, а також князівський парк, залишки польського кладовища і давніх «шляхів» – місцевого Клеванського (Радзивилівського тракту) і фрагмент трансконтинентального шляху «Схід-Захід».

Програмою «Велике будівництво» передбачається відродження комплексу ОКС у смт. Олика, у т.ч. й Радзивилівський тракт, який втратив значну частину туристичної привабливості із-за зрізування старих дерев, завдяки яким саму дорогу іноді називали «Олицьким тунелем».

Лісовий ресторан «Yavir», який пропонується як туристична локація, особливий, належать державному лісовому господарству області, тому пропонує страви з дичини, продукцію з дикорослих ягід, плодів і грибів, яка виготовляється у консервних цехах місцевих лісгоспів. Для туристів розроблена екологічна стежка, інформаційні стенди про волинські ліси та ін.

13 туристичних маршрутів, у т.ч. 6 велосипедних розроблено у Національному природному парку «Цуманська Пуща». Одні з них пропонують ознайомлення з пам'ятками природи: «Парк забутих фігур», «Городищенські дуби», «Горинські крутосхили», флористичним і фауністичним розмаїттям території; інші – з археологічними, історичними, архітектурними та ін. об'єктами: залишками укріплень часів Першої світової війни, місцями, пов'язаними з УПА тощо. «Цуманська Пуща» – помітна дестинація для розвитку зеленого туризму, особливо, якщо до існуючих маршрутів додати участь «зелених» туристів у господарській діяльності (збирання ягід, грибів чи догляд за дикими тваринами – корми у годівниці тощо). С. Грем'яче відоме санаторієм «Пролісок», де можна провести вихідні чи відпочити впродовж більш тривалого часу.

Третій туристичний маршрут пропонує поїздку з Луцька до Ковеля через села Жидичин, Рокині, Переспу із заїздом до «Волинської Голландії», Колодажне, Кричевичі [11].

У с. Жидичин туристам пропонують познайомитися з комплексом об'єктів Свято-Миколаївського Жидичинського монастиря, який своєю історією сягає Х ст. і вважається найдавнішою пам'яткою православ'я у краї. Жидичин відомий і археологічними пам'ятками давньоруського часу. Тут виявлений гончарний горн XIV–XV ст., розташований найвищий на Волині прапор України, тож село може розвивати і зелений туризм.

Туристичним об'єктом с. Рокині є Музей історії сільського господарства, до якого входить і волинський музей-скансен. У с. Переспа – шинок, що бере початок із 1906 р., і Музей історії Першої світової війни у вітряку при шинку. Далі – «Волинська Голландія», де з весни до осені квітнуть тюльпани, лілії, хризантеми та ін. Колодажне відоме Музеєм-садибою родини Косачів, комплекс якої також увійшов до програми «Велике будівництво». Актуальність цієї дестинації зростає у зв'язку з відзначенням 150-річчя від дня народження Лесі Українки. Чимало туристичних об'єктів має м. Ковель: найвищий у світі пам'ятник Т. Шевченку, пам'ятник-паровоз, костел св. Анни, Історичний музей. А ще туристи можуть відвідати кладовище, де збереглися старі поховання, у т. ч. часів Першої світової війни. На завершення маршруту туристам пропонують відпочити у с. Кричевичі на о. Забілля, яке може стати місцем зеленого туризму, як і, наприклад, багато сіл Рожищенщини, відомих численними історичними, культурними і природними пам'ятками. Місцем ностальгійного туризму може бути м. Рожище, де збереглися залишки єврейського кладовища. Неможливо оминати архітектурні пам'ятки с. Голоби.

Четвертий маршрут передбачає відпочинок на Волинському Поліссі – Старий Чорторийськ із захоплюючою панорамою на р. Стир і Оконські джерела з форелевим господарством. У смт. Маневичі збереглося старе приміщення вокзалу, Римо-католицький костел і відомий човен-довбанка часів Київської Русі. У смт. Любешів – будинок піарів, де навчався Т. Костюшко. Активний відпочинок пропонується у Природному національному парку «Прип'ять-Стохід» і с. Сваловичі (сплави, б'ордвочінг) [11].

Дорога пролягає через села Прилісне, Карасин, Тоболи, Люб'язь, які поки що не включені до маршруту. Давнє с. Прилісне (до 1964 р. – Маневичі), було присілком добре відомого з Литовського періоду с. Чернчгородок, яке мало тісний зв'язок із Луцьким замком. У Прилісному створений музей, де можна дізнатись про його минувшину. У с. Карасин збереглась церква XVII ст. і вітряк, побудований у повоєнні роки. С. Тоболи відоме завдяки пам'яткам Першої світової війни (територія відомого Червищанського плацдарму), зокрема, австрійське військове кладовище, залишки німецького меморіалу в урочищі «Дубовий бір», військові бункери в лісі та ін. Готовий до прийому туристів природний парк «Прип'ять-Стохід», де розроблені екологічні стежки, видані путівники, брошури і створений туристичний маршрут «Таємниці Стоходу» [13; 71].

Як бачимо, четвертий маршрут має великі перспективи для розвитку зеленого / екологічного туризму з активним використанням об'єктів культурної спадщини, наприклад ознайомлення з пам'ятками Першої світової війни та ін.

П'ятий туристичний маршрут починається з Луцька і пролягає через с. Баїв (Музей меду), Брани (найвища точка Волині), Павлівка (пивзавод), Старий Порицьк (еко-сироварня) і добре відоме м. Берестечко [11].

Маршрут логічно поєднує знайомство з історико-культурними об'єктами з гастрономічним туризмом, який є формою культурно-пізнавального туризму. Вважаємо, що туристичну «гастрономію» доцільно доповнити знайомством з історико-культурними об'єктами. Зокрема, с. Баїв – це не лише Музей меду, а й Музей волинського бджільництва та історії села, де представлені експонати, що ілюструють розвиток бджільництва та історію села. У с. Брани є церква поч. XVIII ст., каплиця Басаліні, братська могила воїнів УПА, поруч – заповідник «Бужанівська Дача». Села Павлівка (до 1951 р. – Порицьк) і Старий Порицьк, окрім пивзаводу і сироварні, це ще й цікава історія, пов'язана з відомою родиною Чацьких, серед яких засновник Кременецького ліцею і співавтор конституції. Тут збереглися сакральні пам'ятки. Поруч знаходиться Павлівський зоологічний заказник, озеро Павлівське, підприємство «Павлівська риба».

В основі шостого туристичного маршруту – об'єкти природи, що є основою розвитку зеленого туризму, і різноманітні розваги для туристів: плавання на човнах і байдарках катання на квадроциклах, піші і вело-екскурсії, мотузковий парк, риболовля, гастрономія. Маршрут включає села району Шацьких озер (Шацького національного природного парку): Шацьк, Світязь, Залісся, Пульмо, Мельники, Гаївка, Острів'я [11].

На нашу думку, маршрут все ж доцільно розширити і додати об'єкти ОКС. Для прикладу, візьмемо с. Піща, розміщене на українсько-білоруському кордоні. Там дотепер збереглися залишки поміщицької садиби Гутовських – будинок, каплиця, два господарські приміщення (млин і рибний склад). Це єдиний

комплекс споруд, хоч і дуже зруйнований, що зберігся на Волині. У селі є озеро, а біля нього стара дерев'яна церква. Біля села розташований Піщанський заказник і міні-зоопарк, де розводять диких кабанів, качок, фазанів, коней і туристи, окрім візуального споглядання, можуть взяти участь у годівлі тварин. Різні цікаві локації для туристів є і в інших селах. Наприклад, два музеї у Шацькому коледжі лісового господарства; лісова пасіка біля Світязя; збережений бетонний дот біля с. Острів'я; маленьке озеро Ритець біля с. Кошари, вода якого міняє колір завдяки цвітінню водоростей та ін.

А ще в зеленому / екологічному туризмі, який залежить від погодних умов, належне місце можуть зайняти традиційні і нові художні промисли: ткацтво, плетіння або ж виготовлення квітів із фоамірану, що є новим європейським трендом. Цю техніку вже опанували майстрині у с. Острів'я, Піща та ін. І звісно ж, на повну силу використовувати природні умови території – екологічні стежки, походи до природних див, наприклад, незвичайної форми дерев у лісі, збирання ягід, грибів, риболовля. Дослідники пропонують у якості рекреаційного ресурсу використовувати лікувальні сапропелеві грязі Шацького поозер'я [9; 240–252].

Цей регіон має значні перспективи розвитку і міжнародного туризму, що може здійснюватися у межах транскордонної співпраці. Зокрема, тут люблять відпочивати мешканці сусідньої Білорусі. У попередні роки, коли відкривався пропускний пункт «Адамчуки», на Шацькі озера приїжджали туристи з Польщі. Сьогодні у рамках програми «Велике будівництво» почалось спорудження дороги і вело-доріжки до с. Адамчуки, що дозволить збільшити туристичні потоки з-за Бугу і включення Шацького поозер'я до велотуру «Green Velo».

Розвиток туризму важливий для соціально-економічного розвитку Волинської області, яка завжди була переважно аграрним регіоном. У період масового сільського безробіття історико-культурний і зелений / екологічний туризм можуть стати одним із шляхів піднесення рівня життя мешканців. Однак для цього потрібні зусилля держави, органів самоврядування і самих людей. Відсутність чіткого законодавства, яке б регулювало сільський туризм, у певній мірі заважає його легалізації. Значна роль у розвитку територій має належати місцевим ОТГ, які б визначили туризм як один із напрямів піднесення добробуту своїх мешканців і виступили з ініціативою про пошук можливостей для створення зелених садиб. З цією метою варто б запросити фахівців туристичного бізнесу, які б допомогли визначити можливості і перспективи розвитку туризму в межах певної ОТГ.

Основну роль у розвитку культурного / історико-культурного / пізнавального і зеленого / екологічного туризму відіграють різноманітні ОКС, які, у свою чергу, виграють від розвитку туризму. Взаємовигідність стосунків туризм – культурна спадщина полягає у збільшенні інтересу до об'єктів культурної спадщини і, звісно, можливості для їх ревіталізації, збереження, охорони, адже отримані кошти можна буде вкладати і в самі об'єкти, що сприятиме розвитку культурного потенціалу області.

Важливим у створенні і розвитку існуючих туристичних локацій є відновлення пам'яток архітектури, монументальних та ін. Вже йшла мова про включення ряду волинських об'єктів культурної спадщини до Програми «Велике будівництво», зокрема, комплексу пам'яток у смт. Олика, музею родини Косачів у с. Колодяжне, будівництво дороги у прибузьких селах. Крім того до Програми включена «Лесина вітальня» у Луцьку та городище «Вали» у Володимирі-Волинському. Плануються ремонтні роботи на кріпосних мурах Луцького замку.

Крім залучення державних коштів, для збереження і розвитку об'єктів культурної спадщини, особливо місцевого значення, потрібна фінансова участь місцевих органів самоврядування. Тут варто відзначити участь Луцької міської ради у проведенні археологічних досліджень у підземеллях колегіуму єзуїтів.

Із метою пошуку нових джерел фінансування для облаштування туристичних об'єктів слід активно використовувати грантові можливості. Досвід участі у грантових проектах вже є в різних селах і у власників окремих зелених садиб, в Історико-культурному заповіднику «Старий Луцьк». Роботи по дослідженню вежі Чарторийських на території Луцького замку проводяться в рамках Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – України .

Висновки і перспективи досліджень. Отож, культурна спадщина Волині є основою для розвитку не лише культурного / історико-культурного / пізнавального, але й зеленого / екологічного туризму, збільшуючи культурно-пізнавальний потенціал останнього. На основі аналізу концепції розвитку туризму на Волині бачимо, що до розроблених маршрутів увійшли зазвичай вже добре відомі туристам ОКС. Не включеними до маршрутів залишились, наприклад, пам'ятки Любомльщини і «любого» міста князя Василька. Тому для подальшого розвитку туризму на Волині необхідно спрямувати зусилля закладів освіти, музеїв, установ культури (клубів, бібліотек), краєзнавців на пошук інформації про об'єкти культурної спадщини і цікаві моменти з історичного минулого окремих місцевостей з тим, щоб збільшити кількість туристичних локацій.

Із метою збільшення історико-культурного потенціалу туризму слід використовувати всі можливості для пошуку коштів на ревіталізацію, збереження та охорону об'єктів культурної спадщини. Для цього, в першу чергу, активізувати зусилля місцевих громад на збереження пам'яток, які перебувають у стадії руйнування і шукати шляхів для їх консервації, відновлення, використовуючи кошти громад і грантові проекти, які сьогодні є дієвою формою створення туристичних локацій.

Взаємопов'язані між собою поняття «культурна спадщина», «туризм» та «інфраструктура». Культурна спадщина є потенціалом для розвитку туризму, туризм впливає на розвиток інфраструктури, а остання – на туризм і культурну спадщину. Тому важливою є розбудова інфраструктури туристичних дестинацій: транспорту, благоустрою, закладів торгівлі і харчування тощо, що сприятиме формуванню привабливого туристичного іміджу регіону.

Розвиток туризму створить основу для стійкого соціально-економічного розвитку регіону, зокрема, відродження зникаючих сіл (Сваловичі, Стобихва та ін.), працевлаштування сільських мешканців, припинення відтоку молоді із сільських населених пунктів, розвитку закладів культури, громадського харчування, впорядкуванню сільських вулиць, садиб, місць відпочинку.

Перспективною для подальших досліджень є проблема формування нових туристичних маршрутів різного тематичного спрямування: як різновид гастрономічного туризму можна запропонувати поїздку до сіл, де збереглася традиційна технологія виготовлення «кнюшка» / «мацика», що може стати міжобласним маршрутом (Волинська і Рівненська області); затребуваними будуть туристичні маршрути «Сакральні пам'ятки», «Давні городища на Волині», «Містобудівні традиції Волині», а також маршрути, пов'язані з родинами Гулевичів, Липинських, Радзивилів, Чарторійських, Сангушків, королеви Бони, Косачів та ін.; маршрути на основі збережених художніх промислів. Це сприятиме введенню до туристичного «обігу» нових об'єктів та історичних фактів, активному використанню культурної спадщини та розвитку територій.

Список використаної літератури

1. Антипюк О. В., Качаровський Р. Є., Чир Н. В., Карпюк З. К., Єрко І. В. Народні художні промисли Полісся як елемент етнотуризму (на прикладі ОТГ Волинської обл.). *Розвиток мистецьких осередків як засіб збереження етнокультури Гуцульщини*. Матеріали наук.-практ. конф. у рамках проведення Міжнар. мистецького форуму «Барви Карпат». Косів: ПП «Писаний камінь», 2019. С. 52–59.
2. Антипюк О., Єрко І., Карпюк З., Качаровський Р., Чир Н. Райони найбільшого поширення осередків народних художніх промислів у Волинській області як об'єктів пізнавального туризму. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*. Переяслав-Хмельницький, 2020. № 59. С. 9–11.
3. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.). Луцьк: РВВ «Вежа», 2001. 536 с.
4. Гаталюк О. Розвиток туризму в історичних населених місцях Волинської області. *Вісник Львів. ун-ту*. Серія міжнар. віднос. 2014. Вип. 34. С. 33–40.
5. Закон України «Про охорону культурної спадщини». 2000 р. із змінами 2001–2020 рр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>. (дата звернення 05.10.2020).
6. Качаровський Р. Є., Антипюк О. В., Чир Н. В., Єрко І. В. Осередки художньої обробки дерева як об'єкти пізнавального туризму Волинської області. *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. : зб. наук. пр. Переяслав-Хмельницький, 2020. Вип. 55. С. 31–34.
7. Качаровський Р. Є., Єрко І. В., Чир Н. В., Антипюк О. В. Осередки вишивки у Волинській області як об'єкти пізнавального туризму. *Географія та туризм*: Матеріали III Всеукр. наук.-пр. Інтернет-конф. Харків. Нац. пед. ун-ту ім. Г.С. Сковороди. Харків, 2020. С. 163–169.
8. Миронюк Н.В. Суспільно-географічний аналіз культурної спадщини Волинської області. *Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки*. Географічні науки. Луцьк, 2012. С. 107–114.
9. Перспективи розвитку туризму в Україні та світі: управління, технології, моделі: колективна монографія. Вид. 5-е / за наук. ред. проф. Матвійчук Л. Ю. Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2019. 320 с.
10. Поливач К. А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / *Наук. ред. Руденко Л.Г.* Київ : Ін-т географії НАН України, 2012. 208 с.
11. Топові туристичні маршрути Волині. 29.04.2020. URL: <http://tourism.volyn.ua/ua/News/330.html>. (Дата звернення 10.09.2020).
12. Указ Президента України № 329/2020 від 18 серпня 2020 р. «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму». URL: https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717?fbclid=IwAR2Ss7EHH2DBy_EjoucGER338vfvYkbgV1XBVSw6x1jyqC7OJLgZsYGkG0. (Дата звернення 23.09.2020).
13. Черчик Л. М., Міщенко О. В., Єрко І. В. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку. Ч. 1. Луцьк: СЧУ ім. Лесі Українки, 2014. 128 с.
14. Чир Н. В., Качаровський Р. Є., Карпюк З. К., Антипюк О. В., Єрко І. В. Осередки писанкарства як потенційні об'єкти туризму Волинської області. *Наука і молодь в XXI сторіччі*. Матеріали V Міжнар. молодіжної наук.-практ. інтернет-конф. Полтава, 2019, 5 груд., 2019. С. 364–367.

References

1. Antypiuk O. V., Kacharovskiy R. Ye., Chyr N.V., Karpiuk Z.K., Yerko I.V. Narodni khudozhni promysly Polissia yak element etnoturyzmu (na prykladi OTH Volynskoi oblasti). *Rozvytok mystetskykh oseredkiv yak zasib zberezhennia etnokultury Hutsulshchyny*. Materialy nauk.-prakt. konf. u ramkakh provedennia Mizhnarodnoho mystetskoho forumu «Barvy Karpat». Kosiv: PP «Pysanyi kamin», 2019. S. 52–59.
2. Antypiuk O., Yerko I., Karpiuk Z., Kacharovskiy R., Chyr N. Raiony naibilshoho poshyrennia oseredkiv narodnykh khudozhnikh promysliv u Volynskii oblasti yak ob'iektiv piznavalnoho turyzmu. *Vitchyzniana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku*. Pereiaslav-Khmelnitskiy, 2020. № 59. S. 9–11.
3. Havryliuk S. V. Istorychne pam'iatkoznavstvo Volyni, Kholmshchyny i Pidliashshia (XIX – pochatok XX st.). Lutsk: RVV «Vezha», 2001. 536 s.
4. Hataliak O. Rozvytok turyzmu v istorychnykh naselenykh mistsiakh Volynskoi oblasti. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya mizhnar. vidnos.* 2014. Vyp. 34. S. 33–40.
5. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny». 2000 r. iz zminamy 2001–2020 rr. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>. (data zvernennia 05.10.2020).
6. Kacharovskiy R. Ye., Antypiuk O. V., Chyr N. V., Yerko I. V. Oseredky khudozhnoi obrobky dereva yak ob'ieky piznavalnoho turyzmu Volynskoi oblasti. *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku nauky i osvity v umovakh hlobalizatsii: materialy Mizhnar. nauk.-pr. internet-konf. : zb. nauk. prats. Pereiaslav-Khmelnitskiy, 2020. Vyp. 55. S. 31–34.*
7. Kacharovskiy R. Ye., Yerko I.V., Chyr N.V., Antypiuk O.V. Oseredky vyshyvky u Volynskii oblasti yak ob'ieky piznavalnoho turyzmu. *Heohrafiia ta turyzm: Materialy III Vseukr. nauk.-pr. Internet-konferentsii Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H.S. Skovorody*. Kharkiv, 2020. S. 163–169.
8. Myroniuk N. V. Suspilno-heohrafichni analiz kulturnoi spadshchyny Volynskoi oblasti. *Naukovyi visnyk Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Heohrafichni nauky*. Lutsk, 2012. S. 107–114.
9. *Perspektyvy rozvytku turyzmu v Ukraini ta sviti: upravlinnia, tekhnolohii, modeli: kolektyvna monohrafiia*. Vyd. 5-e / za nauk. red. prof. Matviichuk L. Yu. Lutsk: IVV Lutskoho NTU, 2019. 320 s.
10. Polyvach K. A. Kulturna spadshchyna ta yii vplyv na rozvytok rehioniv Ukrainy / Nauk. red. Rudenko L.H. K.: Instytut heohrafiy NAN Ukrainy, 2012. 208 s.
11. Topovi turystychni marshruty Volyni. 29.04.2020. URL: <http://tourism.volyn.ua/ua/News/330.html>. (Data zvernennia 10.09.2020).
12. Ukaz Prezydenta Ukrainy №329/2020 vid 18 serpnia 2020 roku «Pro zakhody shchodo pidtrymky sfery kultury, okhorony kulturnoi spadshchyny, rozvytku kreatyvnykh industrii ta turyzmu». URL: https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717?fbclid=IwAR2Ss7EHH2DBY_EjoucGER338vfvYkkgB1XBVSw6x1jyqC7OJLgZsYGkG0. (Data zvernennia 23.09.2020).
13. Cherchuk L. M., Mishchenko O. V., Yerko I. V. Turystychno-rekreatsiyni kompleks Volynskoi oblasti: peredumovy rozvytku. Ch. 1. Lutsk: SNU imeni Lesi Ukrainky, 2014. 128 s.
14. Chyr N. V., Kacharovskiy R. Ye., Karpiuk Z. K., Antypiuk O. V., Yerko I. V. Oseredky pysankarstva yak potentsiini ob'ieky turyzmu Volynskoi oblasti. *Nauka i molod v XXI storichchi. Mater. V Mizhnar. molodizhnoi nauk.-prakt. internet-konferentsii*. Poltava, 2019, 05 hrud. 2019. S. 364–367.

КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ ВОЛЫНИ В СТРУКТУРЕ КУЛЬТУРНОГО И ЗЕЛЕННОГО / ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА И СОЗДАНИИ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОГО ИМИДЖА РЕГИОНА

Дмитренко Алла Адамовна – кандидат исторических наук, доцент,
Волынский национальный университет им. Леси Украинки, г. Луцк

Освещается значение различных объектов культурного наследия Волыни (исторических, архитектурных, археологических, природных и др.) для развития культурного и зеленого / экологического туризма, их роли в повышении туристической привлекательности и социально-экономическом развитии региона (создание рабочих мест, возрождение сел, развитие сельской инфраструктуры). Акцентируется внимание на малоисследованных объектах культурного наследия, не включенным в туристические маршруты. Рассматривается концепция туристических «магнитов» Волыни с точки зрения включенности в них других интересных в туристическом плане объектов. Подчеркивается необходимость изучения культурного наследия населенных пунктов Волыни с привлечением к этому делу широкого круга исследователей на местах. Отмечается возможность формирования новых туристических маршрутов.

Ключевые слова: культурное наследие, объекты культурного наследия, памятники, культурный туризм, зеленый туризм, экологический туризм, Волынь.

CULTURAL HERITAGE OF VOLYN IN THE STRUCTURE OF CULTURAL AND GREEN / ECOLOGICAL TOURISM AND CREATION OF AN ATTRACTIVE IMAGE OF THE REGION

Dmytrenko Alla – Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),
Associate Professor at the Department of Lesis Ukrainka Volyn National University

The article highlights the importance of various cultural heritage sites in Volyn (historical, architectural, archaeological, natural, etc.) for the development of cultural and green / ecological tourism, their role in increasing the

tourist attractiveness and socio-economic development of the region (job creation, village revival, rural infrastructure development). The focus is on little-explored cultural heritage sites not included in tourist routes. The concept of tourist «magnets» of Volyn from the point of view of inclusion of other objects of tourist interest in them is considered. The concept of tourist «magnets» of Volyn from the point of view of inclusion of other objects of tourist interest in them is considered. It is emphasized that it is necessary to study the cultural heritage of the settlements of Volyn with the involvement of a wide range of local researchers. It is noted that there is a possibility of forming new tourist routes.

Key words: cultural heritage, cultural heritage sites, monuments, cultural tourism, green tourism, ecological tourism, Volyn.

UDC 008/719(477.82):796.5:502+908(477.82)

**CULTURAL HERITAGE OF VOLYN IN THE STRUCTURE OF CULTURAL AND GREEN /
ECOLOGICAL TOURISM AND CREATION OF AN ATTRACTIVE IMAGE OF THE REGION**

Dmytrenko Alla – Candidate of Historical Sciences (Ph. D.),
Associate Professor at the Department of Lesis Ukrainka Volyn National University

The aim of this work is to discover the place of various cultural heritage sites in the system of cultural and green / ecological tourism and their role in increasing the tourist attractiveness and socio-economic development of the region, especially rural settlements; identification of new locations for the development of tourist routes within the Volyn region.

Research methodology. Based on the Law of Ukraine «On Protection of Cultural Heritage», the main objects of cultural heritage are identified; Theoretical and methodological basis was the study of historians, geographers, economists on the use of cultural heritage in various types of tourism.

Results. It has been clarified which cultural heritage sites are included in the six tourist routes presented in 2020. The thematic content of the routes is briefly analyzed and it is determined which locations can complement them.

The study of new cultural heritage sites with the involvement of scientists, local historians, teachers, pupils and students will help increase tourist locations. It is important to build the infrastructure of tourist destinations, the formation of their attractive image. It is noted that the development of green and cultural tourism will contribute to the development of the region.

Novelty. The concept of tourist «magnets» of Volyn is analyzed and the subject for new tourist routes which it is expedient to create in Volyn for the purpose of attraction of tourists with various motivation of travels is offered.

Practical meaning. Materials and conclusions of the study can be used to develop new tourist routes and educational activities.

Key words: cultural heritage, cultural heritage sites, monuments, cultural tourism, green tourism, ecological tourism, Volyn.

Надійшла до редакції 1.03.2021 р.

УДК 316.776:027.52(477:62-2Ма)

**ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА У ДИСКУРСІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
(з досвіду роботи ЦБС м. Маріуполя)**

Сабадаш Юлія Сергіївна – доктор культурології, професор,
завідувач кафедри культурології та інформаційної діяльності,
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
<http://orcid.org/0000-0001-5068-7486>
juliasabadash2005@gmail.com

Нікольченко Юзеф Мойсейович – доцент, доцент
кафедри культурології та інформаційної діяльності,
Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
<http://orcid.org/0000-0002-8149-6743>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpm.vi37.453>
nicolchenko46@ukr.net

На прикладі Централізованої бібліотечної системи м. Маріуполя аналізується проблема ефективного функціонування публічних бібліотек у сучасному глобалізованому інформаційному середовищі з використанням українського та міжнародного досвіду бібліотечно-інформаційного обслуговування. Встановлено, що основним інструментом досягнення позитивних результатів є надання бібліотеками рівного доступу всім верствам населення регіону до інформації, знань, історичної та культурної спадщини, формування сучасної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів, сприяння розвитку інформаційної культури користувачів.

Ключові слова: публічна бібліотека, інформаційна культура, інформаційні технології, Інтернет, Централізована бібліотечна система м. Маріуполя, бібліотечно-інформаційне обслуговування споживачів.